

Den lede stjerne

AF REKTOR LARS-HENRIK SCHMIDT

* Der er noget næsten blasfemisk i indrømmelsen af, at noget er på mode i teorien. Det hører til det videnskabelige arbejdes etik, at sådan kan det ikke forholde sig. Sandheden kan da ikke være på mode? Nej, men den er gået af mode.

I samtiden tager de færreste ordet sandhed i deres mund – netop fordi det er blevet et ord blandt andre. Sandhedssøgen forekommer patetisk. Selv ordet videnskab har det svært. I stedet foretrækker vi forskning, viden og information – og nu senest evidens. Tidligere var sidstnævnte fænomen bundet til sandhedsprocedurer. Det er ikke tilfældet længere, nu er det bundet til dokumentationsprocedurer. Og i forlængelse heraf formidling af samme.

Metoden vandt over videnskaben i det nittende århundrede; dokumentation vandt over metoden i det tyvende. Retorikkens genkomst stammer fra denne sejr. Det handler derfor om at være overbevisende, om at gøre bevisførelser gældende – ikke om de er gyldige i klassisk forstand. Man skal kort sagt kunne sit håndværk demonstrativt, thi det handler ikke om "to copy", men "to cope" med realiteten, som pragmatikerne siger.

Det værste er, når pragmatikere udarter sig til at blive eklektikere: Det er enten udtryk for en arrogance, der plukker ét hist og ét her i en pragmatisk forestilling om, at jeg kan "lige bruge det her på det der", eller en arrogance, som mener "at lille jeg ligesom styrer det her".

Selv om viljen til at have monopol på et udsagns validitet er ramt af en pragmatisk forestilling, så er der alligevel teoretikere, som har "førretrøjen" på. Der lyttes mere til den ene end til den anden. Det er retssalens retorik, der har sejret i videnskaben. Her handler det om at belægge sine ord, ikke om det bedste arguments tvang. Det handler om at følge en procedure og inden for denne at gøre sig gældende ved at optræde som en troværdig hjemmelsmand for et synspunkt, der står til troende.

Acceptreglerne for viden er ikke mere ydre og uden for samfundet. De er praktiske og ikke teoretiske. Forskere må henvende sig til forsamlingen og sætte sig selv i scene for at opnå tilslutning. Forskere bliver i uhørt grad politikere og optræder på videnspolitikens scener for at afstemme og opnå tilslutning til deres forehavender.

Når denne dokumentationslabilitet nyder fremme, får vi brug for rollemodeller. Den paradigmatisk problematisering findes allerede rudimentært i Thomas Kuhns forestillinger om paradigmatisk eksempler og mønstereksempler, men er langt bedre foregrebet i Ludwig Flecks ideer om tænkestile. Altså måder at tænke på. Ingen tanke, ingen praksis er ubefamlet. Med andre ord kan der i dag kun

"Vi skal prise os lykkelige for mønstereksempler. Hellere være forblændet af Bourdieu end af sig selv, hellere være luhmanniak end selvhenvist, hellere være foucaultianer end megaloman, hellere se lyset hos Habermas end i Grundtvig"

tænkes i et perspektiv, og derfor skal vi prise os lykkelige for "role models", derfor skal vi prise os lykkelige for mønstereksempler. Hellere være forblændet af Bourdieu end af sig selv, hellere være luhmanniak end selvhenvist, hellere være foucaultianer end megaloman, hellere se lyset hos Habermas end i Grundtvig. Mennesket lever ikke af brød alene, men det lever altså heller ikke af sig selv.

Uden ledestjerner, ingen tænkning. Uden åbenhed for at man kan tage fejl, er man idiot. Uden forfængelighed dur en forsker ikke – uden anstrengelse fortjener han ikke respekt. Det er ganske vist: Man har et standpunkt, til man ta'r et nyt. Lad os dog være moderne. Førerhundene blandt forskere som blandt politikere er vigtige, regimerne er uundgåelige. Det er nok rigtigt, at ledelse giver anledning til lede og til begejstring, uden ledere var der på godt og ondt jo ikke nogen til at lede os. Ingen er så store kraftkarle, at de magter at opfinde verden på ny – og om så skulle være ville vi begynde at besøge dem om søndagen.

Problemet er, at vi er nødsaget til at tænke forholdet mellem de enkelte vidensregimer som jalousirelationer mellem teoriernes forfængelige hjemmelsmænd; der findes jo ikke procedurer for at afgøre stemmereglene mellem de enkelte regimer. Når først sandheden er løssluppen, er der et problem, thi overdommeren er taget på ferie. Det siger sig selv, at nogle teoretiske perspektiver er mere sigende i en samtid end andre, men for så vidt som vi har med retssalens viden – den praktisk-poetiske viden – at gøre, kan man ikke henvise til en nødvendighed. Det er en frihed, vi under andre omstændigheder priser os lykkelige for. Åbenheden er besværlig, men det er ikke desto mindre vilkåret for moderne videnskab. ■